

Małgorzata Cieciora

Kształtowanie wyniku finansowego jednostki gospodarczej na skutek przyjętego sposobu rozliczania wartości firmy

Ekonomiczne Problemy Usług nr 39, 181-188

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MALGORZATA CIECIURA

Uniwersytet Szczeciński

KSZTAŁTOWANIE WYNIKU FINANSOWEGO JEDNOSTKI GOSPODARCZEJ NA SKUTEK PRZYJĘTEGO SPOSOBU ROZLICZANIA WARTOŚCI FIRMY

Wprowadzenie

Wynik finansowy jednostki gospodarczej, najprościej rzecz ujmując, jest kształtowany na skutek generowania przez nią przychodów i kosztów. W obecnych czasach niezwykle istotne jest to, aby informacje ekonomiczne wynikające z przedstawienia zdarzeń i zjawisk gospodarczych w postaci wartościowej były rzetelne i zgodne z rzeczywistością. Ściśle dotyczy to również zasad ustalania wyniku finansowego. Jednym z istotnych elementów mającym wpływ na kształtowanie wyniku finansowego jest koszt powstający na skutek rozliczania specyficznego składnika majątku jakim jest goodwill, nazywany w polskiej terminologii „nabytą wartością firmy”¹. Warunkiem ujawnienia i wykazywania nabytej wartości firmy jest zaistnienie transakcji kupna-sprzedaży przedsiębiorstwa. W trwającym procesie globalizacji jest to zjawisko powszechne, a ujawniana na skutek połączeń przedsiębiorstw nabyta wartość firmy osiąga bardzo często ogromne wartości, przez co powstające w trakcie jej rozliczania koszty mają niebagatelne znaczenie w kreowaniu wyniku finansowego i sytuacji finansowej danej jednostki gospodarczej.

Celem artykułu jest określenie wpływu rozliczania nabytej wartości firmy na wynik finansowy i sytuację finansową jednostki gospodarczej, w zależności od przyjętego sposobu rozliczania tego składnika majątku.

Charakterystyka sposobów rozliczania wartości firmy

Na przestrzeni dziejów rachunkowość reprezentowała różne podejścia do rozliczania wartości firmy. Obecnie polskie jednostki gospodarcze muszą brać pod uwagę dwa rozwiązania – pierwsze jest lansowane przez Ustawę o Rachunkowości², drugie jest zalecane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości³.

¹ Z rachunkowego punktu widzenia wartość firmy jest definiowana jako różnica między ceną nabycia określonej jednostki a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów netto.

² Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DZU nr 76, poz. 694 z 2002 r. z późn. zm.

³ Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości tworzy i wydaje zasady rachunkowości o zasięgu ponadnarodowym zwane Międzynarodowe Standardy Rachunkowości i Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej.

Według polskiego prawa bilansowego nabyta wartość firmy jest zaliczana do wartości niematerialnych i prawnych o ograniczonym czasie ekonomicznej użyteczności. Jej rozliczanie polega na dokonywaniu odpisów amortyzacyjnych przez czas nie dłuższy niż pięć lat. W uzasadnionych przypadkach kierownik jednostki może ten okres wydłużyć do dwudziestu lat. Odpisów amortyzacyjnych od wartości firmy dokonuje się metodą liniową i zalicza się je do pozostałych kosztów operacyjnych, które w efekcie obciążają wynik finansowy.

Najnowsze rozwiązania międzynarodowe zalecają natomiast rozliczanie wartości firmy w ciężar kosztów tylko wówczas, gdy wystąpią przesłanki o jej spadku. Jego szacowanie polega na poddawaniu wartości firmy corocznym szczegółowym testom, w celu określenia czy powinien nastąpić odpis w koszty, czy nie. Zakaz amortyzacji wartości firmy w regulacjach międzynarodowych jest przejawem indywidualnego podejścia do wartości firmy, co wydaje się być zgodne z naturą tego składnika majątku.

Wpływ rozliczania wartości firmy na wynik finansowy i sytuację finansową jednostki gospodarczej

Rozpatrując zagadnienie wpływu rozliczania wartości firmy na sytuację finansową jednostki gospodarczej należy, zdaniem autorki wyjść od określenia wpływu samego faktu posiadania i rozliczania nabytej wartości firmy. Następnie należy przeanalizować wpływ przyjętego konkretnego sposobu rozliczania wartości firmy na sytuację finansową jednostki gospodarczej i odzwierciedlenie jej w sprawozdaniu finansowym zgodnie z zasadą wiernego i rzetelnego obrazu.

Sytuacja finansowa przedsiębiorstwa to ogół aspektów związanych z finansowaniem i płynnością jednostki gospodarczej. Można tu zaliczyć między innymi strukturę źródeł finansowania, sposób finansowania poszczególnych grup majątku, wymagalność spłaty zobowiązań. Istotnym i ważnym elementem rzetelnego i wiernego obrazowania sytuacji finansowej przedsiębiorstwa odzwierciedlanej w sprawozdaniu finansowym jest adekwatne przedstawienie wyniku finansowego podmiotu gospodarczego. Przy czym na wynik finansowy należy spojrzeć nie jak na prostą różnicę między przychodami i kosztami, ale jak na informację o zmianie wysokości kapitału własnego w danym okresie nie wywołaną wniesieniem lub wycofaniem wkładów przez właścicieli⁴. Tak zdefiniowany wynik finansowy charakteryzuje jego istotę. Wynik finansowy reprezentuje jedną z podstawowych miar efektywności działania przedsiębiorstwa. Jest głównym narzędziem rachunkowości finansowej określającym stopień realizacji wyznaczonego celu danej jednostki gospodar-

⁴ Takie rozumienie wyniku finansowego, wynikające z przyjęcia definicji przychodów i kosztów zawartych w Ustawie o Rachunkowości proponuje W. Gos: *Przepływy pieniężne a wynik finansowy*. „Rachunkowość” 2008, 11, s. 2.

czej oraz tempo zwrotu poniesionych nakładów⁵. Jest to jednocześnie kategoria obarczona wieloma niedoskonałościami, chociażby ze względu na stosowaną zasadę memoriałową. Wiadomo nie od dziś, że przedsiębiorstwa mogą mieć kłopoty z płynnością finansową mimo, że ich działalność jest rentowna⁶. Nie zmienia to jednak faktu, że na pytanie co jest podstawowym miernikiem lub celem działalności gospodarczej przedsiębiorstwa, odpowiedź często brzmi – zysk.

Rozliczanie wykazywanej w sprawozdaniu finansowym nabytej wartości firmy, prowadzi, bez względu na przyjęty sposób rozliczania (amortyzacja lub coroczne testowanie) tego składnika majątku do powstania kosztów, które obciążają wynik finansowy jednostki gospodarczej. Mając na uwadze argumenty dotyczące:

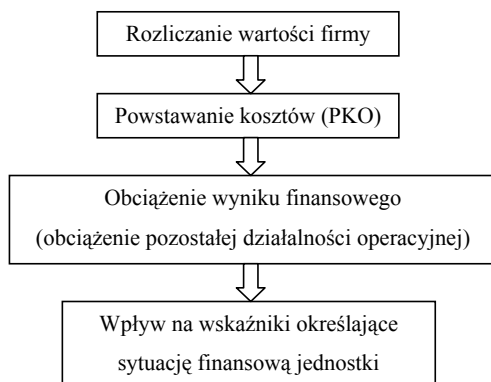
- przeniesienia środka ciężkości budowania wartości przedsiębiorstwa z aktywów materialnych na niematerialne,
- rosnącej roli wartości firmy w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa,
- utożsamiania wartości firmy z możliwością generowania ponadprzeciętnych zysków przez daną jednostkę gospodarczą,
- konieczności „urealnienia” sprawozdań finansowych i dostosowania ich do potrzeb użytkowników,
- rosnącej liczby połączeń przedsiębiorstw w wyniku których dochodzi do ujawnienia wartości firmy reprezentującej często duże kwoty pieniężne,

można wnioskować, że wpływ rozliczania wartości firmy na wynik finansowy ma niebagatelne znaczenie w kreowaniu wizerunku jednostki gospodarczej i zachowaniu naczelnej zasady rachunkowości. Dlatego też należy dążyć do sytuacji, w której odpisy w koszty związane z rozliczaniem wartości firmy nie powodują zniekształcenia wyniku finansowego⁷. Wiedząc, że wynik finansowy jest podstawą konstrukcji wskaźników wykorzystywanych w analizie finansowej do określania zarówno sytuacji finansowej jednostki gospodarczej jak i sytuacji majątkowej, konieczność urealnienia wyniku finansowego staje się tym bardziej nieodzowna. Wpływ rozliczania wartości firmy na wynik finansowy w kontekście wymogów stawianych współczesnej rachunkowości obrazuje rysunek 1.

⁵ Por. J. Franc-Dąbrowska: *Poziomy wyniku finansowego miarą sytuacji finansowej przedsiębiorstw w warunkach rozwoju zrównoważonego*. Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu nr 540/2006, s. 149.

⁶ Por. W. Gos: *op.cit.*, s. 2.

⁷ Zdaniem autorki niniejszego artykułu, obawa zniekształcenia wyniku finansowego odpisami związanymi z rozliczaniem wartości firmy może być zminimalizowana przy założeniu wykorzystania do rozliczania tego specyficznego składnika majątku, możliwie elastycznego modelu. Specyfika składnika majątku jakim jest wartość firmy i konieczność zachowania naczelnej zasady rachunkowości wymaga indywidualnego podejścia do sposobu rozliczania wartości firmy, który może być determinowany np. prowadzoną polityką bilansową.



Rys. 1. Wpływ rozliczania wartości firmy na wynik finansowy

Źródło: opracowanie własne.

Obszary, którymi zajmuje się analiza finansowa służąca ocenie efektów działalności przedsiębiorstwa i będąca narzędziem wyznaczania kierunków dalszej działalności, są skupione wokół następujących zagadnień⁸:

- „badanie sytuacji majątkowo-finansowej (analiza bilansu),
- badanie zdolności do generowania zysku (analiza rentowności, analiza przyczynowa wyniku finansowego),
- badanie płynności finansowej (analiza zdolności do wywiązywania się ze zobowiązań),
- badanie niezależności finansowej (analiza położenia finansowego).”

W tabeli 1 przedstawiono przykładowe wskaźniki dotyczące wyżej wymienionych obszarów analizy finansowej, na które ma wpływ wynik finansowy kształtowany, między innymi, przez koszty powstające na skutek rozliczania wartości firmy.

Przy założeniu, że nabyta wartość firmy stanowi duży udział w majątku przedsiębiorstwa, może dojść do sytuacji w której nieodpowiednie rozliczanie tego składnika majątku doprowadzi do zniekształcenia wyniku finansowego i wskaźników budowanych przy jego wykorzystaniu. Dlatego też jest istotne przyjęcie odpowiedniego dla danej jednostki gospodarczej sposobu rozliczania wartości firmy, co z kolei powoduje konieczność indywidualnego podejścia do kategorii ekonomicznej jaką jest goodwill.

⁸ T. Cebrowska: *Analiza finansowa. W: Rachunkowość finansowa i podatkowa*. Red. T. Cebrowska. PWN, Warszawa 2005, s. 683.

Tabela 1

Wskaźniki oceny kondycji finansowej przedsiębiorstwa zbudowane przy wykorzystaniu wyniku finansowego

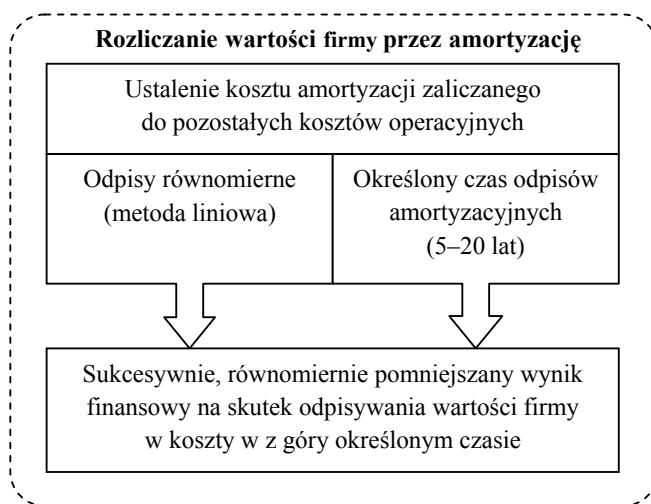
Nazwa wskaźnika	Budowa wskaźnika
Wskaźniki rentowności	
Rentowność sprzedaży (ROS – <i>return of sales</i>)	$(\text{zysk netto} / \text{sprzedaż netto}) \times 100\%$
Rentowność majątku (ROA – <i>return of total assets</i>)	$(\text{zysk netto} / \text{przeciętny stan aktywów}) \times 100\%$
Rentowność kapitału własnego (ROE – <i>return of equity</i>)	$(\text{zysk netto} / \text{przeciętny stan kapitału własnego}) \times 100\%$
Rentowność inwestycji (ROI – <i>return of investment</i>)	$(\text{zysk netto} / \text{przeciętny stan zainwestowanego kapitału}) \times 100\%$
Wskaźniki rynku kapitałowego	
Wskaźnik Cena/Zysk (P/E – <i>price earnings ratio</i>)	cena rynkowa jednej akcji / zysk netto na jedną akcję
Wskaźnik zysku na akcję (EPS – <i>earning per share</i>)	zysk netto / ilość wyemitowanych akcji
Wskaźniki zadłużenia	
Poziom długu	kapitał obcy / kapitał własny
Wskaźnik pokrycia spłaty długu	$[\text{zysk netto} + (\text{odsetki} - \text{podatek dochodowy})] / \text{raty spłaty (kredytu} + \text{odsetki)}$
Wskaźnik pokrycia odsetek zyskiem (<i>times interest earned</i>)	$(\text{zysk brutto} + \text{rezerwy}) / \text{odsetki}$
Wskaźnik pokrycia majątku kapitałami własnymi (<i>equity ratio</i>)	$(\text{kapitał własny} + \text{rezerwy}) / \text{majątek ogółem}$
Wskaźnik relacji zobowiązań do kapitałów własnych (<i>debt-equity ratio</i>)	$\text{zobowiązania} / (\text{kapitał własny} + \text{rezerwy})$
Wskaźniki płynności dynamiczne	
Wskaźnik wydajności gotówkowej zysku	$(\text{przepływy pieniężne netto działalności operacyjnej} / \text{zysk netto}) \times 100\%$

Źródło: opracowanie własne na podstawie T. Cebrowska: *op.cit.*, s. 705–706.

Wpływ amortyzacji wartości firmy na wynik finansowy i sytuację finansową jednostki gospodarczej

Przyjęcie do rozliczania wartości firmy odpisów amortyzacyjnych, ustalanych przy wykorzystaniu metody liniowej, powoduje równomierne obciążenie wyniku finansowego jednostki gospodarczej. Wpływ sposobu rozliczania wartości firmy przez odpisy amortyzacyjne na wynik finansowy jest więc łatwy do przewidzenia. Ustalone równe raty amortyzacji zmniejszają wynik finansowy okresu którego dotyczą, aż do całkowitego „zużycia” wartości firmy. Nasuwają się jednak pytania: czy mechaniczne, równomierne odpisywanie w koszty składnika majątku jakim jest nabyta wartość firmy odzwierciedla jego zużycie?, czy wynik finansowy nie zostaje w ten sposób zniekształcony i czy takie podejście nie narusza naczelnej zasady rachunkowości? Wreszcie, czy należy mówić o zużyciu wartości firmy jeśli jednostka gospodarcza generuje zyski i zwiększa swoją wartość? Odpowiedź na powyższe pytania wydaje się być oczywista.

Graficznie wpływ amortyzacji wartości firmy na wynik finansowy jednostki gospodarczej przedstawia rysunek 2.



Rys. 2. Wpływ amortyzacji wartości firmy na wynik finansowy jednostki gospodarczej

Źródło: opracowanie własne.

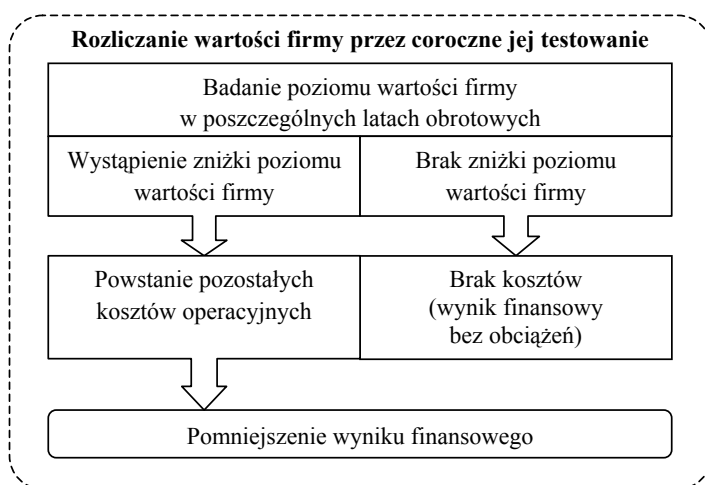
Rozważania na temat wpływu amortyzacji wartości firmy na wynik finansowy jednostki gospodarczej prowadzą do następujących wniosków:

- a) amortyzacja wartości firmy może zniekształcać wynik finansowy, ponieważ:
 - bardzo trudno w praktyce gospodarczej wyznaczyć okres ekonomicznego życia wartości firmy,

- wyznaczenie sposobu (metody) amortyzacji wartości firmy jest zadaniem wysoce arbitralnym;
- b) wartościowe określenie wpływu rozliczania wartości firmy przez odpisy amortyzacyjne na wynik finansowy jest bardzo proste, ale nie odzwierciedla faktycznego zużycia tego składnika majątku.

Wpływ rozliczania wartości firmy przez testowanie na wynik finansowy i sytuację finansową jednostki gospodarczej

Przyjęcie do rozliczania wartości firmy sposobu, jakim jest coroczne szacowanie poziomu tego składnika majątku pozwala na lepsze odzwierciedlenie jego zużycia. Wynik finansowy spółki szacującej poziom wartości firmy będzie mniej przewidywalny niż w przypadku amortyzacji, ale jednocześnie bardziej realny i zgodny z zasadą wiernego i rzetelnego obrazu jednostki gospodarczej ze względu na konieczność rygorystycznej identyfikacji i bardzo dokładnej wyceny aktualnej wartości firmy. Wartość firmy zgodnie z wymogami MSR/MSSF stanowi więc składnik majątku o nieograniczonym czasie ekonomicznej użyteczności. Jeżeli bowiem coroczny test nie wykaże spadku wartości tego składnika majątku, jednostka gospodarcza nie wykaże kosztów z tego tytułu i nie obciąży wyniku finansowego, natomiast w sprawozdaniu finansowym wartość firmy zostanie ujęta na niezmienionym w stosunku do poprzedniego okresu poziomie. Graficznie wpływ szacowania poziomu wartości firmy na wynik finansowy jednostki gospodarczej przedstawia rysunek 3.



Rys. 3. Wpływ testowania wartości firmy na wynik finansowy jednostki gospodarczej

Źródło: opracowanie własne.

Reasumując rozważania na temat wpływu testowania wartości firmy na wynik finansowy jednostki gospodarczej można stwierdzić co następuje:

- a) coroczne testowanie poziomu wartości firmy indywidualizuje podejście rachunkowości do tego składnika majątku, co ma przełożenie na urealnienie wyniku finansowego w poszczególnych latach obrotowych;
- b) wynik finansowy zostaje obciążony kosztami niżki poziomu wartości firmy tylko w latach w których zostanie ona faktycznie stwierdzona na podstawie aktualnych szacunków;
- c) istnieje niebezpieczeństwo znaczącego obciążenia wyniku finansowego kosztami związanymi z rozliczaniem wartości firmy w przypadku wystąpienia dużego spadku wartości tego składnika majątku w danym okresie sprawozdawczym.

Powyższe rozważania potwierdzają tezę, że przyjęty sposób rozliczania wartości firmy ma wpływ na adekwatne ukazanie wyniku finansowego w księgach rachunkowych i sprawozdaniu finansowym jednostki, co z kolei determinuje możliwość realnego odzwierciedlenia sytuacji finansowej przedsiębiorstwa i może prowadzić do naruszenia naczelnej zasady rachunkowości.

Podsumowanie

Nabyta wartość firmy, będąca ze swej natury składnikiem majątku niejednorodnym, niejednoznacznym i zmieniającym się wraz ze zmianą środowiska które je tworzy, wręcz wymaga specyficznego podejścia w kwestii ujmowania, rozliczania i wykazywania jej w sprawozdaniu finansowym. W artykule starano się zasygnalizować, że rozliczanie wartości firmy jest generatorem kosztów, które mogą mieć istotny wpływ na kształtowanie wyniku finansowego. Wydaje się, że decydujące znaczenie dla wiernego (adekwatnego) odzwierciedlenia rzeczywistości ma tu przyjęty sposób rozliczania tego składnika majątku.

INFLUANCE OF CHOSEN METHOD FOR CALCULATING GOODWILL ON THE COMPANY'S FINANCIAL RESULT

Summary

Company's financial result is an effect of generated costs and revenues. The article presents the influence of calculating goodwill on company's financial result. The most important aspect for keeping the financial result reliable is to make a proper choice of method for calculating goodwill.